

Szabó Ferenc SJ:
„Krisztus fénye”. Bevezetés
Henri de Lubac SJ életművébe
Jézus Társasága Magyarországi
Rendtartománya, Budapest, 2014.

2014 decemberében mutatták be a jezsuita Szabó Ferenc új könyvét, amely sok évtizednyi személyes és még inkább szakmai kapcsolat összefoglalója. A könyv átfogó képet akar adni Henri de Lubac (1896–1991) jezsuita teológus munkásságáról, aki a XX. századi európai teológia legmeghatározóbb alakjainak egyike volt. Az élete végén bíborossá kreált Henri de Lubac nevét elsősorban éppen Szabó Ferenc írásain keresztül ismerhette meg korábban is a magyar olvasóközönség. A patrisztika kiemelkedő művelőjeként és szisztematikus teológusként egyaránt jelentős francia jezsuita életműve komoly hatást gyakorolt a II. Vatikánumra is. Magyar nyelvű fordításban csupán a kiterjedt életmű töredéke olvasható, ezért is kiemelt jelentőségű az, ha bármilyen közvetítés útján hozzájuthat a magyar nyelvű olvasó Henri de Lubac teológiájának a megismeréséhez.

„...én – a XX. századi ember” (224.), olvasható Szabó Ferenc könyvében. Péter Szabó – Henri de Lubac *L'exégèse médiévale* című munkájának bemutatásakor – saját narrátori jelölőjét, vélhetően az olvasó bevonásáért, általános alanná terjeszti ki, ez a retorikai fogása azonban sokatmondóan téveszti el a célját. A könyv írójának az olvasó számára kölcsönözni kívánt al-

teregeje megakad a korszakjelölésen: egyikünk sem (csak) XX. századi. Az olvasó és a szöveg (beszélője) között így keletkező narratív hasadék ugyanakkor alkalmas bejárat lehet a közel félezer oldalas írásmű világába.

A nézőpont, amely a XX. század szellemi történeti horizontjait meggyőzően tágítja ki a magyar befogadók előtt, nem véletlenül marad az előző század rabja. A francia teológia és kultúra ismerőjeként a világégések századának legfontosabb, egymást kölcsönösen átjáró szellemi mozgalmait Szabó Ferenc magabiztosan beszéli el úgy, hogy azok a századot teológiailag középen elfelező II. Vatikáni Zsinat felé konvergálnak. Henri de Lubac életművének könyvbeli bemutatása ennek eklatáns példájaként zsinat előtti, alatti és utáni szakaszokra bomlik, illetve a francia teológus-bíboros legnagyobb munkái is egy-egy zsinati dokumentumhoz (*Lumen gentium*, *Dei verbum* és *Gaudium et spes*) illeszkedve jelennek meg előttünk. Szabó Ferenc személyére találoan illik egy korábbi könyvének (*Keresztény gondolkodók a XX. században*. Agapé, Szeged – Budapest, 2004) fűlszövegéből a „koronatanú” jelző, amit a most tárgyalt művének első fejezete azzal támaszt alá, hogy a szerző Henri de Lubachoz fűződő személyes élményeiről ad számot. A kezdő fejezet direkt emlékidézése indirekt módon a további fejezetekben is tovább él. Mindez egyszerre kölcsönöz hitelességet és szakértői hozzáértést a különböző események, illetve azok összefüggéseinek tárgyalásakor.

Másfelől ugyanennek a személyes emlékezésnek az intenzitása talán túlságosan is hangsúlyos, ami a tudományos monográfia műfaji hangvételét az esszéhez közelíti. Henri de Lubac életművének bemutatása több esetben olvasónaplószerű benyomást kelt elsősorban azoknál a műveknél, amelyek a részletező kifejtés és kritikai viszonyulás helyett csak tartalmi összefoglalást kapnak. Igaz, egy ilyen monumentális életmű átfogása aligha bontható ki egyetlen kötetben, éppen ezért a szükségszerű válogatást érdemes lett

volna kérlelhetetlenebbül véghezvinni. A kötet szerzőjének saját életművére tett hivatkozásait például ritkítani lehetett volna, más redundanciákhoz hasonlóan. E nélkül is nyilvánvaló ugyanis, hogy a magyarországi katolikus teológia döntően német szerzők által orientált látásmódját nagymértékben Szabó Ferenc eddigi értékes munkássága egészítette ki a francia teológia perspektíváival. Meggyőződéssel állíthatjuk, hogy a „*Krisztus fénye*” ennek a kíváncsatos és még mindig úttörő tendenciának a szerves folytatása.

Történeti szempontból megvilágító erejűek a könyvnek a modernista válságról, majd az ezzel hírbe hozott *Nouvelle Théologie* mozgalmáról, illetve ezek zsinat alatti és utáni recepciójáról írott fejezetei. Ehhez kapcsolható erénye a könyvnek, hogy tovább gazdagítja a II. Vatikáni Zsinat és a *Humani generis* vagy a *Humanae vitae* enciklikák történeti kontextusainak ismeretét, kitérve a zsinati atyák rekonstruálható szándékaira és az azokat befolyásoló tényezőkre. Fontos kiegészítése mindennek az a szerényen csak *Függelék* címre keresztelt, a könyv mintegy ötödét kitevő bemutatás, amely Henri de Lubac szellemi partnereit veszi sorra. Ezek közül is kiemelendő Joseph Ratzinger portréja, amely már a jelenbe vezeti el az olvasót, hasonlóan a főszöveg utolsó alfejezeteihez, amelyek Ferenc pápa egyházképét helyezik a korábbi egyházkritikák mellé. Sokáig (373.) várat magára az Henri de Lubac életművére tett kritikai megjegyzések mérlegelése. A kritikai távolságnak köszönhető érdemi értelmezés a könyv utolsó fejezetéig inkább a másokkal folytatott polémiaíkból hámozható ki, ezért annál fontosabb, kiegyensúlyozó szereppel bír a végső bekezdések sora. (Például a rahneri anonim kereszténység fogalmára von Balthasartól és de Lubactól érkező kritikák is alkalmat szolgáltatnának [322–325.] az értelmezői távolság felvételére, ehhez azonban szükséges lett volna, hogy a szerző Henri de Lubac meglátásait von Balthasaréval azonos mértékben fejtsse ki.)

Polémia helyett elmélyült párbeszéd jellemzi Henri de Lubac és rendtársa, Pierre Teilhard de Chardin szellemi kapcsolatát. A könyv külön fejezetben értekezik arról, hogyan védi a fiatalabb teológus az idősebb mestert az őt érő kritikák kereszttüzeiben. A középkori egzegézisről írt fejezet mellett ezek a passzusok mindenképpen a legjobban sikerültek között említhetőek. Teilhard de Chardin látens zsinati recepciójának felfejtése mellett a de Lubac számára is elfogadhatatlan téziszrészec egyaránt hozzájárulnak a hiteles portré megszületéséhez.

Ha néhány hónapja azt a kérdést tettük volna fel, hogy mire van nagyobb szüksége a magyar teológiának: félezer lapnyi szövegre Henri de Lubactól vagy ugyanennyire Henri de Lubacról, a válaszok bizonyára megoszlottak volna. Szabó Ferenc eldöntötte a dilemmát. Gazdag és hiánypótló monográfiájával egyúttal arra inspirálja a magyar befogadókat, hogy ne nyugodjanak bele az olvasásba Henri de Lubacról. A következő lépés lehetne félezer oldalnyi fordítás Henri de Lubactól.

Hoványi Márton